

11. *Refellitur.* — Hæc responsio videtur contra mentem et rationem Concilii. Esto enim verum sit, Concilium esse locutum de gratia excitante, tamen ratio, quæ illud movit, non fuit aliquid proprium gratiæ excitantis, sed id quod commune habet gratia excitans cum quacumque motione voluntatis prævia ad actum liberum; nimirum, quod ita trahit et movet liberam voluntatem, ut illam relinquat liberam ad consentiendum. Ergo sentit Concilium et implicite ac virtute docet duo. Primum, esse de ratione libertatis potestatem ad resistendum cuivis motioni prævenienti consensum ejus. Secundum, nullam motionem antecedentem posse ita determinare liberum arbitrium, ut non relinquat in illo potestatem resistendi motioni, si libertas in illo tuenda est. Hanc vero esse mentem Concilii, patet imprimis ex verbis illis cap. 5: *Neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam et abjicere potest.* Ubi considero verbum illud, *agat*, in omni proprietate et rigore sumptum esse a Concilio, prout est in usu apud morales philosophos, ad indicandum modum agendi, quem vocant a proposito, id est, ex proprio arbitrio et ratione. Quo loquendi genere dixit Aristoteles, lib. 1 Magn. moral., cap. 12: *Neque enim inanimatorum aliquod agere dicimus, neque etiam animatorum, citra hominem, quidquam. Manifestum igitur actionum hominem esse progenitorem.* Sic etiam Damascenus, lib. 2, cap. 27, dixit, *inanimata non agere, sed agi.* Quem locum ita citat D. Thomas, quæst. 5 de Veritat., art. 9, ad 4, et exponit, *agere*, ibi significare, operari cum dominio sui actus; quamvis littera Damasceni juxta aliam versionem aliter habeat, ut infra commodiori loco attingam. Quod igitur Concilium in hac proprietate loquatur, colligo imprimis ex subjuncta ratione. Probat enim hominem non omnino nihil agere, quum inspirationem recipit, quia illam abjicere potest; loquitur ergo de propria actione cum dominio, nam ad solam effectiorem physicam non erat necessaria potestas non agendi. Deinde idem colligo ex errore quem Concilium damnare intendit, scilicet, hæreticorum hujus temporis, qui dicunt hominis voluntatem ex necessitate moveri a Deo, cum tamen non negent voluntatem efficere suum actum, et ad illum tanquam ad actum vitæ physice concurrere; quia, neque ad suum errorem id erat necessarium, neque ex verbis eorum id colligi potest, sed oppositum potius, ut aperte

constat ex his quæ referunt auctores citati, præsertim Stapletonius et Bellarmin., quæ omitto, ne in re non admodum necessaria lectorem morer. Unde eodem sensu accipienda est definitio canon. 4 ejusdem Concilii, liberum arbitrium, dum assentit gratiæ, aliquid agere, et non mere passive se habere; scilicet, quoad determinationem ad unum. Ergo doctrina Concilii est, ad agendum hoc modo, et ut homo non dicatur moraliter mere passive se habere in suis determinationibus, necessariam esse potestatem resistendi cuicumque antecedenti motioni, etiam illa supposita, alioqui non esset potestas ad resistendum, vel abjiciendam motionem, ut supra dictum est.

12. Deinde constat hanc esse mentem Concilii, quia non ex natura motionis excitantis colligit potestatem resistendi illi, sed ex eo quod illa motio non aufert libertatem; ergo implicite docet hanc potestatem semper relinqui in omni motione antecedente, quæ libertatem non tollit; ergo e contrario præmotio, quæ hanc potestatem aufert, impedit libertatem, sive sit motio excitans, sive quacumque alia ratione prædeterminans physice. Denique verba Concilii, in rigore sumpta, generalia sunt, scilicet: *Liberum arbitrium a Deo motum et excitatum*; nam sub nomine motionis, ex vi vocis comprehenditur omnis actio divinæ gratiæ, quæ consensum hominis antecedit, et ad illum præstandum hominem inclinat. Idque nemo negare audebit, qui legerit quæ referuntur accidisse in secunda parte Actorum ejusdem Concilii Tridentini, sub Paulo III, ann. 1546. Nam, ut habetur fol. 134, quidam ex Theologis proposuit expediens sibi videri, ut illis generalibus verbis canon. 4 ejusdem Concilii: *Neque posse dissentire, si velit*, hæc adderentur: *Communi vocationi.* Renuit tamen Concilium, neque enim expedire censuit ut aliquid adderetur, quo limitarentur verba quæ de industria posita erant sine ulla limitatione, ut includerent, scilicet, quidquid in homine antecedit liberum consensum. Et mentem hanc Concilii satis aperte declarant, si attente perpendantur, ejusdem canonis hæc verba: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium, a Deo motum et excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, etc.*; ergo plane sentit inter totam divinam excitationem seu motionem, et liberum voluntatis consensum, non intercedere aliam actionem seu motionem Dei; ergo vel Concilium excludit omnem motionem ante-

cedentem, quæ non sit per modum vitalis excitationis seu vocationis, quod nos intendimus; vel si non excludit omnem aliam actionem, vel qualitatis impressionem, necesse est fateri ex mente Concilii hanc contineri sub vocatione sufficiente et illam comitari; et talem esse ut, etiam illa posita, possit voluntas resistere, et non consentire. Probatur consequentia, quia alias inanis esset Concilii definitio, nullamque vim contra errores hujus temporis haberet; nam hæretici facile concedent, non necessitari a Deo voluntates nostras per vocationem, seu excitationem; sed per aliam occultam gratiam vel motionem, ad quam liberum arbitrium solum passive concurrat; omnem ergo hujusmodi motionem, quæ inter vocationem et liberum consensum intercedat, intendit Concilium excludere; præsertim si talis sit cui voluntas resistere non possit.

CAPUT XIII.

VOLUNTATEM HOMINIS NON PRÆDETERMINARI PHYSICE PER AUXILIUM GRATIÆ, QUOD PER MODUM CONCURSUS DATUR, NEC PER VOLUNTATEM DEI, A QUÀ ILLUD PROCEdit.

1. Satis (ut opinor) demonstratum est, liberum hominis arbitrium non prædeterminari physice ad consensum supernaturalem præstandum ab ullo auxilio supernaturali, quod per modum principii illi infunditur. Solum igitur dicendum superest de auxilio, quod per modum concursus datur; hoc autem auxilium, seu hic concursus dupliciter considerari potest: primo in se ac formaliter, et prout in homine recipitur; secundo, in sua radice, id est, in divina voluntate a qua progreditur. Deus enim non præbet hoc auxilium, nisi volendo cum libero arbitrio concurrere ad talem actum, et tali modo, et de illo sub utraque ratione breviter dicendum est.

2. *Concursus Dei ad actiones supernaturales voluntatis non prædeterminat illam.* — Auxilium igitur hoc, prout in homine recipitur, potest quidem formaliter determinare voluntatem, non tamen sine illa; atque adeo nec prædeterminare illam potest, prout nunc loquimur, nisi in illa voce sit æquivocatio. Declaratur et probatur, quia hoc auxilium in re non est nisi ipsamet actio voluntatis, quæ principaliter a Deo est; ergo illud auxilium in

re esse non potest nisi influente etiam voluntate; ergo non prædeterminat illam sine illa. Rursus, ergo non proprie prædeterminat, quia actio non prædeterminat agens ad agendum, sed constituit formaliter ipsum agens in actu secundo; ergo hoc modo formaliter determinat illud in actu secundo, etiamsi prius natura sit indifferens in actu primo. Dices illam actionem, præcise conceptam ut a Deo, distingui a seipsa ut est a voluntate; et sub hac posteriori ratione constituere voluntatem in actu secundo, non sub priori, et ideo posse sub priori ratione voluntatem prædeterminare ad suum influxum. Sed hoc dici non potest, quia illa distinctio solum est per rationem et præcisionem mentis; nam in re, actio est prorsus una et indivisibilis, essentialiter pendens ab utraque causa, prima et secunda, seu voluntate divina et humana; et ideo neque in re potest determinare voluntatem humanam, nisi quatenus simul est ab ipsa; neque inter illas duas rationes, quas nos præscindimus, potest intercedere ordo realis seu verus ordo naturæ, qui in causalitate fundetur; quia ubi non est in re distinctio, nec vera causalitas esse potest. Hoc ergo auxilium, quod est per modum concursus, nihil aliud est quam supernaturalis cooperatio Dei ad formalem et actualem determinationem voluntatis, quæ non est sine influxu et cooperatione ejusdem voluntatis se determinantis; et ideo, quantumvis illa actio consideretur, ut est Deo, quia non est per aliam actionem, quæ sit extra Deum, priorem ipsa, sed seipsa immediate, non potest habere vim prædeterminandi voluntatem, cum ipsa etiam immediate sit a voluntate. Dixi autem, si proprie loquamur de prædeterminatione, et non sit æquivocatio in voce, quia si quis velit, ipsum concursum Dei prædeterminationem vocare, non denotando per illam dictionem *præ*, actionem aliquam præviam solius Dei, neque aliquam propriam causalitatem antecedentem, qua sola sua efficacia voluntatem prædeterminet, sed solum excellentiam divini concursus, et prioritatem naturæ quoad independentiam, sic in re non dissentiet a nostra sententia; dummodo voluntatem divinam, a qua ille concursus procedit, accomodate explicet, et absque extrinseca prædeterminatione effectiva, juxta superius dicta in libro primo, capite decimo tertio et ultimo, et quæ in sequenti puncto dicemus.

3. Superest dicendum de voluntate divina, a qua hoc auxilium manat, an scilicet talis sit,

tamque efficax, ut voluntatem humanam prædeterminet ad cooperandum. Existimant enim aliqui concursum hunc procedere a determinata, absoluta et efficaci voluntate Dei, qua vult ut humana voluntas talem actum supernaturalem eliciat, et sic efficaciter prædeterminat illam, ut sibi consentiat; quia illa voluntas Dei non supponit aliquam præscientiam, etiam conditionatam, liberæ determinationis humanæ voluntatis, sed simpliciter est causa efficax ejus.

Unde distinguunt hoc auxilium per modum concursus, aliud esse ad extra, aliud ad intra. Prius est transiens in creaturam, de quo recte procedunt quæ in priori puncto diximus, esse nimirum ipsam actionem voluntatis humanæ, prout a Deo pendet, et ideo non determinare antecedenter, et per modum actus primi, ipsam voluntatem. Posterius vero, scilicet auxilium ad intra, vocant ipsam voluntatem Dei, qua vult actum nostræ voluntatis, et in illum influit; quæ voluntas Dei, licet respectu ipsius Dei sit ad modum actus secundi et ultimi, tamen respectu effectus seu auxilii ad extra producti, est per modum actus primi, quia est principium ejus, et de hoc auxilio ad intra dicunt posse physice determinare voluntatem creatam; quia ordine naturæ antecedit illam in influendo, eo quod ab ipsa voluntate Dei inchoetur actio, et ipsa secum afferat seu moveat voluntatem creatam ad influendum, et hoc modo illam determinet, non aliquid prævium illi imprimendo, sed solum illam secum ad operandum trahendo, quasi per naturalem sympathiam, seu necessariam connexionem, et subordinationem.

Voluntas humana etiam in actibus supernaturalibus non prædeterminatur ab extrinseca Dei voluntate.

4. Quæ sententia sic exposita nihil differt ab opinione Scoto attributa, de determinatione effectiva voluntatis creatæ per absolutam et efficacem voluntatem Dei, quam supra lib. 1, cap. 42 et seq., ostendimus repugnare libertati, neque habere Deum alium modum efficaciorum, quo possit humanæ voluntati necessitatem inferre; et rationes ibi factæ, cum generales sint, æque procedunt in his actibus supernaturalibus ac in cæteris. Et ibidem etiam ostendi, si non habet Deus alium modum concurrendi cum voluntate creatæ, manifeste nunquam habere voluntatem creatam concursum Dei indifferen-

tem ad plures actus, et consequenter nunquam esse in ejus proxima potestate plures operari, sed unum tantum ad quem determinatur; atque hinc ulterius sequi nunquam posse imputari voluntati quod omittat actum aliquem; quæ omnia eodem modo et eadem consecutione procedunt in actibus supernaturalibus, tantoque magis, quanto auxilium supernaturale magis superat voluntatis naturam et facultatem, magisque est gratuitum et a sola voluntate Dei pendens.

5. *Prima ratio ex sufficienti auxilio seu potestate operandi supernaturaliter.* — Prima ergo ac præcipua ratio contra hanc sententiam sumenda est ex ratione auxilii sufficientis, seu ex potestate morali, quam homines habent ad actiones supernaturales, etiam cum illas actu non operantur. Nam si necessaria est illa voluntas Dei, illo modo explicata, aperte sequitur non esse in potestate hominis supernaturaliter operari, quando actu non operatur. Probatur, quia cum homo non operatur, non determinatur per voluntatem Dei prædeterminantem; ergo tunc hæc voluntas nec fuit in Deo, neque est in potestate hominis facere, ut sit vel fuerit; ergo nullo modo est in potestate hominis habere tale auxilium seu supernaturalem concursum; ergo neque est in potestate ejus proxima et morali habere actum, ad quem est necessarium tale auxilium, et consequenter non potest illi imputari, quod illum non habeat. Vis autem hujus argumenti clarius perspicitur, magisque movebit, si in particulari exemplo adhibeatur, et quasi practice inspiciatur, quod sæpe in hac materia dixi; quia nihil existimo efficacius esse posse ad veritatem concipiendam. Constituamus ergo hominem audientem res fidei, et sufficienter excitatum ut possit velle credere; et Deum non inchoantem determinationem voluntatis talis hominis ad credendum per suam voluntatem divinam et efficacem, quia nimirum non decrevit per voluntatem suam absolutam ut ille homo vellet credere; quomodo ergo intelligi potest esse in potestate hujus hominis velle credere? Quia non est in potestate ejus inchoare hoc velle, nisi Deus incipiat prædeterminando, quod non facit; nec etiam potest velle sine supernaturali concursu ad extra; hunc autem non habet, nec exhibitur; est autem hoc in potestate seu libertate ejus, neque oblatum, seu paratum; quia Deus statuit non determinare illius voluntatem ad talem actum; nec denique potest ille homo aliquid facere, quo talem modum con-

cursum seu determinationis obtineat; quomodo ergo est in potestate proxima talis hominis velle credere? Aut quid libere omittit ob quod possit ei imputari, quod non sic a divina voluntate determinetur? Aut denique quid faciet, ut Deus velit illum determinare? Quidquid enim facturus sit, ad illud indigebit priori voluntate Dei efficaci determinante ipsum, de qua redibit eadem difficultas.

6. *Refellitur prior evasio.* — Quod si quis fortasse in hoc distinguat inter actus naturales et supernaturales, et dicat in supernaturalibus esse necessarium hunc determinationis modum propter eorum eminentiam, non autem in naturalibus, atque ita posse hominem illum sic excitatum habere aliquem bonum usum suæ libertatis, quem si habeat, determinabitur et elevabitur a Deo ad aliam voluntatem supernaturalem credendi; si quis (inquam) ita respondeat, in plura incidit incommoda. Nam, ut omittam sine causa constitui differentiam hanc inter actus naturales et supernaturales, ut infra ostendam, primo sequitur ex illa doctrina, ante supernaturalem voluntatem credendi liberam, necessariam esse aliam priorem voluntatem bonam naturalem, quod est plane falsum; quia, supposita sufficiente gratia excitante, potest homo immediate consentire, et velle credere. Secundo, sequitur illam naturalem bonam voluntatem antecedentem esse veluti ultimam dispositionem, ad quam infallibiliter sequitur illa determinatio Dei, et voluntas credendi, quod Pelagianum est, et inauditum in Ecclesia. Tertio, sequitur voluntatem credendi non esse liberam nisi radicaliter in illa voluntate naturali; quia, illa posita, infallibiliter ponitur motio Dei, ex qua necessario consequitur motus alius hominis, ut sæpe declaratum est; hoc autem etiam est absurdissimum, quia secundum fidem voluntas credendi in se libera est.

7. *Alter evasio improbat.* — Nec majorum verisimilitudinem habet quod quidam aiunt, esse in potestate hominis habere hanc determinationem a voluntate Dei, non aliquid faciendum, ut rationes factæ probant, sed negative se habendo, id est, sinendo se moveri a voluntate Dei, nam si homo se moveri sinat, infallibiliter præmovebitur et prædeterminabitur; est autem hoc in potestate seu libertate ejus, quia non solum est homo liber ad agendum, sed etiam ad non agendum; ad non agendum autem non indiget novo concursu Dei, quia illa negatio nihil entitatis addit, vel

effectiois positivæ; et ideo neque ad non agendum indiget homo dicta prædeterminatione voluntatis Dei, quod non datur nisi in ordine ad positivum concursum; et ideo cessat ulterior processus, et fit quasi ultima resolutio ad prædictam negationem, videlicet, quod, si homo se sinat determinari a Deo, determinabitur; et e converso, quod si non determinatur, ideo ei imputatur, quia non se sinit determinari a Deo.

Prima ratio. — Hæc vero responsio, et in primo libro pro illius loci opportunitate, et quasi ex philosophicis principiis impugnata est, et hic facile ostendi potest quam sit aliena a Theologica veritate, et quot absurda, ne dicam incommoda, ex illa sequantur. Primum ergo interrogo quæ sit illa negatio, ratione cujus dicitur voluntas se sinere moveri a Deo; nam si est negatio mera, alicujus positivi negatio est; erit ergo negatio alicujus actus, qui sit in potestate voluntatis; quia cum illa negatio dicatur esse libera, oportet ut oppositus actus sit in potestate voluntatis. Vel ergo ille actus est bonus, vel malus: si bonus, sequitur determinare Deum voluntatem illius hominis ad credendum, quia non operatur alium actum bonum, quod ridiculum est, et nemo dicet; si vero sit actus malus, ergo, quoties ille homo, eo tempore quo sufficienter excitatur ad credendum, non committit aliud peccatum, infallibiliter determinabitur a Deo ut velit credere; consequens autem est falsum et contra doctrinam fidei; potest enim is, cui sufficienter fides proponitur, peccare peccato infidelitatis nolendo credere, etiamsi nullum aliud peccatum contra aliam legem committat.

8. *Secunda ratio.* — Deinde, esto ad illam negationem non sit necessaria positiva prædeterminatio Dei, tamen, consequenter loquendo, in opposita sententia est necessaria carentia prædeterminationis Dei ad actum illi negationi oppositum, ita ut, sicut affirmatio est causa in suo genere adæquata affirmationis, scilicet, quia homo vult id quod Deus vult et facit eum velle, ita e contrario negatio sit causa negationis, quia homo ideo non vult aliquid, quia Deus non prædeterminat illum, nec facit eum velle. Ergo quidquid dicatur homo non velle per illam negationem qua se sinit moveri a Deo, ideo se ita sinit, quia non prædeterminatur a Deo ad alium actum; hoc autem ipsum, scilicet, non determinari, non est liberum homini, quia est a solo Deo, et ex sola voluntate ejus omnino

antecedente et præordinante, antequam homo sua libertate utatur, aut usus prævideatur; ergo et altera negatio actus, quæ est in homine, et ex negatione prædeterminationis necessario consequitur, non est libera, sed necessaria; quia est ex carentia necessarii concursus et impotentia habendi illum, ut supra argumentabamur. Ergo, etiamsi resolutio fiat ad dispositionem negativam hominis, non fit in aliquid quod ab ejus libertate pendet, sed quod ei necessario inest, necessitate physica, supposita negatione determinationis divinæ. Quæ licet in homine non inferat nisi negationem, in Deo est voluntas absoluta, qua vult non dare homini talem concursum vel motionem, quia divina voluntas non se habet mere negative circa ea quæ libere non facit (est enim hic quidam status voluntatis minus perfectus), sed definite et positive vult non facere, quæ libere non facit. Est ergo illa negatio objectum positivæ voluntatis, qua Deus decrevit non dare tali homini hunc concursum, vel determinationem, quod decretum (in sententia quam impugnamus) habuit Deus ex se solo, quia voluit, nulla spectata dispositione voluntatis humanæ. Quæ enim fingi jam potest talis dispositio? Numquid fingenda est alia negatio, quæ sit dispositio ad alteram negationem?

Tertia ratio.

9. Tertio est aliud valde absurdum in illa responsione; nimirum, quia ex illa sequitur totam rationem ex parte hominis, ob quam ei datur efficacissima motio gratiæ, et veluti ultima dispositio ad illam, esse quamdam negationem liberam, quæ non potest esse negatio actus supernaturalis, nam hæc potius repugnat, vel certe est omnino aliena et extranea, ut subjectum reddat aptius vel dignius supernaturali dono; erit ergo carentia actus naturalis, et consequenter erit ipsa ejusdem ordinis et mere naturalis. At multo majus absurdum est ponere dispositionem naturalem negativam sufficientem et ultimam ad supernaturalem gratiam efficacem, quam ponere naturalem dispositionem positivam; nam utroque modo ultima resolutio tanti supernaturalis doni fit in solum usum naturalem libertatis; et ponendo illam dispositionem negativam, fit resolutio in dispositionem minus perfectam, et excluditur ab illa causa et ratione non solum auxilium gratiæ, sed etiam concursus Dei naturalis; quia ad illam negationem non est necessarius hic Dei concur-

sus, ut ipsi fatentur. Unde auctores hujus sententiæ, cum inconveniens censeant, admittere efficaciam auxilii aliquo modo pendere a libero arbitrio, ut cooperante ipsi gratiæ, in majus inconveniens et absurdum incidunt, concedentes ex solo naturali usu libertatis vel negativo pendere, quod homini detur efficacius auxilium.

Præcluditur evasio quædam.—Audivi quemdam Theologum respondentem, illam negationem, licet non reducat in concursum physicum positivum Dei, reduci tamen in quoddam auxilium morale, quo Deus ita determinat voluntatem, ut omnino non resistat. Sed imprimis jam ego ostendi illam negationem, juxta sententiam quam impugnamus, in negationem physicæ prædeterminationis divinæ ad positivum actum, cui illa negatio opponitur, reducendam esse; at vero illa est non solum sufficiens, sed efficacissima causa hujus negationis absque auxilio morali. Et deinde aut illud auxilium morale est supernaturale et gratiæ, et hoc non est simpliciter necessarium ad negationem actus naturalis; aut est auxilium ordinis naturalis, et sic non evitatur illud inconveniens, quod totus ordo gratiæ reducat in dispositionem naturalem.

Dices non reduci in illam negationem, ut dispositionem, sed solum ut remotionem obicis, seu impedimenti, sicut nos supra dicebamus in primo auxilio gratiæ excitantis. Respondetur neque esse simile quod aufertur, neque in illo etiam exemplo proprie dici, aliquam negationem esse necessariam dispositionem, ut Deus conferat illud auxilium. Itaque de prima vocatione seu illuminatione habemus certam generalem legem, qua Deus statuit, quantum est ex se, illuminare et salvare omnes, et præterea constat illuminare et vocare, tam eos qui resistunt, quam qui non resistunt, licet non omnes æqualiter, tamen omnes aliquo modo sufficienter; et similiter illuminat tam malos quam bonos. Quod si fortasse interdum ex occulto judicio, quamvis non injusto, aliquos malos non actu illuminat vel vocat, non est quia negatio talis pravæ dispositionis sit necessaria conditio ad primam illam gratiam recipiendam, sed quia peccati demeritum est de se sufficiens causa, ut Deus juste non conferat illam gratiam; at vero in præsentia nulla est lex generalis, qua Deus statuerit conferre hanc determinationem efficacem omnibus hoc solo quod non ponant obicem peccati; quia hæc

lex, nec contenta est in voluntate generali salvandi omnes, neque speciali aliquo testimonio ostendi potest.

10. *Quarta ratio.*—Dicent fortasse, imo esse legem certam, quod ei, qui non resistit, dabitur hæc motio efficax. Sed interrogo quid sit hoc *non resistere* in eo, verbi gratia, qui sufficienter vocatur ad fidem? Aut enim est positive sequi vocationem ipsam, et hoc nihil aliud est quam velle credere; unde hoc non potest esse ratio motionis, sed potius est effectus ejus. Vel est non delinquere contra fidem, aut non esse rebellem, etc. Et hoc, quamvis negatione explicetur, revera non est aliud quam consentire vocationi per voluntatem credendi, quia per illam vocationem ad hoc inclinatur et inducitur homo ut velit credere; ergo non aliter potest non resistere quam consentiendo et volendo credere; nam sive habeat oppositam contrariam voluntatem vel judicium, sive solam voluntatem credendi suspendat, et libere illa careat, vocationi resistit. Vel non resistere est non committere tunc aliud peccatum; et hoc, ut dixi, est impertinens; tum quia, etiamsi aliud peccatum non committat, non ideo statim determinabitur efficaciter, ut velit credere; tum etiam quia, licet tunc sit in alio peccato, et affectum ejus habeat, nihilominus potest velle credere; sic enim multi convertuntur ad fidem, qui non statim justificantur et statum peccati relinquunt; tum denique quia hoc ipsum non peccare, si actualiter et libere fit, quamvis speculative concipi possit fieri per negationem actus, tamen moraliter, et prout de facto exercetur, non fit sine positiva voluntate non peccandi, quæ procedere deberet ex alia divina prædeterminatione.

11. Potest ad hæc omnia responderi, juxta quamdam Henrici opinionem, Quodlib. 4, quæst. 19, et Quodlib. 8, quæst. 5, hanc negationem non tam in instanti temporis, quam in priori naturæ esse considerandam: nam, quando Deus prævenit et excitat voluntatem, potest considerari voluntas prius natura quam consentiat; si ergo statim renititur, fit incapax efficacis auxilii et determinationis; si autem non renititur, sed negative se habet (quod ex se potest), recipit prædictam determinationem. Sed hæc Henrici sententia neque ab his auctoribus recipitur cum quibus disputamus, neque est consentanea sanæ doctrinæ de prædestinatione et gratia; quia initium totius prædestinationis et salutis nostræ revocat in quemdam usum negativum li-

beri arbitrii, quem ex se et sine Deo adjuvante vel concurrente habere potest; unde contra illam fieri possunt multa ex argumentis factis. Nec magis potest hæc negatio intelligi hoc modo explicata quam reliquis; nam omnis voluntas excitata a divina gratia, prius natura quam consentiat, præintelligitur sub hac negatione; hæc ergo dispositio pro illo priori æque est in omnibus hominibus. Rursus, quando in secundo signo naturæ voluntas exit in actum, quicumque ille sit, ad illum prædeterminatur a Deo; ergo, quod magis determinetur ad consentiendum quam renitendum, non est ex dispositione negativa voluntatis, quæ æqualis in utraque voluntate erat. Nec potest responderi, consequenter loquendo in hac sententia, voluntatem prædeterminari ad quosdam actus a divina voluntate, et non ad alios, ut jam ostendi, et infra iterum dicam. Et quamvis id gratis demus, adhuc non potest intelligi quod dispositio illa negativa ordine naturæ antecedit divinam determinationem, quia, licet in eodem instanti temporis distinguamus duo signa naturæ, unum prius quam voluntas velit, aliud in quo jam determinata est et vult, tamen inter hæc duo signa non possumus fingere vel excogitare tertium signum medium, in quo sit illa specialis negatio voluntariæ resistantiæ, qua posita, dicitur Deus præbere hanc efficacem motionem; quia voluntas, præsentato objecto, licet prius natura intelligatur apta ad volendum et indifferens, statim vult, aut non vult illud. Quod si vult, jam habet actum; si autem non vult deliberate seu libere, moraliter loquendo etiam habet actum, quo respuit tale objectum; et si metaphysice fingamus non velle per solum suspensionem actus indirecte voluntariam et liberam, jam non potest pro eodem instanti habere actum; ergo impossibile est fingere aliud signum medium. Dices hoc esse verum respectu ejusdem actus, tamen respectu diversorum negationem unius posse esse dispositionem ad alium; ut in vulgari exemplo, cum duo excitantur ad fidem, unus potest positive resistere nolendo, alius potest suspendere nolitionem; et hac ratione potest in eodem instanti a Deo moveri ut velit credere. Sed certe, si illa suspensio nolitionis fuit voluntaria et humana, vix concipi potest sine positiva voluntate non judicandi esse falsum quod proponitur; sed sive hæc volitio sit formalis, sive virtualis tantum, vanum est existimare, hoc ipso quod homo habet illam